

Dossier

Het dossier is een selectie van in de bibliotheek van de Boekmanstichting aanwezige documenten over de beroepspositie van kunstenaars, verschenen sinds 2006. Jack van der Leden verzamelde de titels en voorzag ze van een annotatie. Documenten met een signatuur zijn in papieren versie beschikbaar. Documenten zonder signatuur zijn artikelen uit tijdschriften of digitale documenten, te raadplegen in de bibliotheek. Een aantal titelbeschrijvingen is bovendien voorzien van een digitale bronverwijzing. Voor diegenen die zich verder in het onderwerp willen verdiepen is er vanzelfsprekend veel meer literatuur in de bibliotheek te vinden over de arbeidsmarkt, loopbaanontwikkeling, de beroepspraktijk, gezondheidsaspecten en de sociaaleconomische positie van kunstenaars, ook uit de jaren voor 2006.

Nederland

Essen, F. van (2010)
Ontplooï uzelve!
In: **Vormberichten**, nr. 3, 14-17.
Verslag van gesprekken met een aantal vormgevers die om verschillende redenen van loopbaan veranderden.

Fuhr, S. von der (et al.) (2010)
Spelen voor de kost: werk en inkomsten van acteurs in Nederland.
www.stichtingnorma.nl/userfiles/files/20100427%20_NORMA%20Spelen%20voor%20de%20kost.pdf
Tilburg: IVA beleidsonderzoek en advies, 2,1 mb.
Resultaten van een enquête onder 670 acteurs, ongeveer een vijfde van het totaal aantal professionele acteurs dat volgens de rapporteurs in

Nederland woont. Eén van de conclusies is dat de meeste acteurs niet kunnen rondkomen en noodgedwongen via ander werk moeten bijverdienen. Het onderzoek is verricht in opdracht van NORMA, ACT, Ntb en FNV Kiem.

Luz Fortes, Ch. da (2010)
Ontwikkelingen binnen de sociaaleconomische positie van jazzmusici in Nederland.
Masterscriptie Erasmus Universiteit Rotterdam.
Uit dit onderzoek komt naar voren dat de sociaaleconomische positie van jazzmusici afhankelijk is van het ondernemerschap van de muzikanten. Sinds 1996 zijn jazzmusici relatief meer gaan verdienen en in mindere mate afhankelijk van uitkeringen en subsidies. Het gemiddeld aantal optredens per jaar is gedaald, terwijl de inkomsten uit optredens zijn

gestegen. Luz Fortes verkreeg de gegevens door middel van een enquête.

Tilman, H. (et al.) (2010)
Thema: memo's voor de komende 40 jaar.
In: **De Architect**, jrg. 41, april, 50-128.
Tijdschrift De Architect viert het 40-jarig jubileum met een themanummer over de toekomst van de architectuur en de rol van de architect. Verschillende auteurs geven hun toekomstvisie. Ook aandacht voor de ingrijpende gevolgen van de economische recessie voor de beroepspraktijk van architecten.

Zonder auteur (2010)
Mentoring 2010.
Amsterdam: Kunstenaars&CO, 155 p.
Signatuur: 10-247
Mentors begeleiden startende kunstenaars bij het opzetten van hun

beroepspraktijk. Door hun ervaring kunnen ze kunstenaars artistiek-inhoudelijk commentaar geven en adviseren over de zakelijke kanten van het kunstenaarsberoep. De mentors zijn actief in de beeldende kunst, vormgeving, podiumkunst en literatuur. In deze publicatie stellen ze zichzelf voor.

Allen, J. (et al.) (2009)

Afgestudeerden van het hbo tijdens een crisis: geen verloren generatie.

www.hbo-raad.nl/hbo-raad/publicaties/cat_view/60-feiten-en-cijfers/63-onderwijs/77-arbeidsmarkt
Den Haag: HBO-raad, 1,2 mb.

Uit het rapport blijkt dat het op lange termijn niet is te verwachten dat hbo-afgestudeerden die tijdens de recessie van 2009 de arbeidsmarkt betreden, een verhoogde kans op werkloosheid hebben, op een lager niveau werken of een lager salaris ontvangen. De publicatie bevat tevens cijfers over de arbeidsmarkt van mensen werkzaam in de sector kunst en cultuur.

Bockma, H. (2009)

Reddingsplan voor jonge architecten. In: **De Volkskrant**, 10 juli 2009, 217 + 218 kb.

De architectenbranche is zwaar getroffen door de economische crisis. Een reddingsplan voor jonge architecten moet voorkomen dat er door de crisis een 'verloren generatie' ontstaat. Tweehonderd ontwerpers gaan met behoud van uitkering werken in een 'Onderzoekslab'. Daarnaast komen er wedstrijden voor architectenbureaus, die moeten uitmonden in opdrachten. Rijksbouwmeester Liesbeth van der Pol wil op deze manier architectonisch talent voor Nederland behouden. In het artikel 'Na de bubble: jonge

architecten en de crisis', in De Volkskrant van 20 november 2009, beschrijft H. Bockma het Onderzoekslab Almere Haven.

Heyting, L. (2009)

Oudere kunstenaars in de knel: waarom musea, markt en media 45-plussers veronachtzamen. In: **NRC Handelsblad**, 20 februari 2009, 783 kb.

Kunstenaars van boven de 45 jaar hebben moeite het hoofd boven water te houden. Iedereen richt zich op jong en nieuw. De Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars (BBK) luidt de noodklok en pleit voor nader onderzoek.

Hölzenspies, L. (2009)

Onderzoeksverslag project innovatie beroepspraktijk: onderzoek naar de gemengde beroepspraktijk van professionele musici in Nederland: knelpunten en best practices.

www.kntv.nl/bond/090917OnderzoeksverslProjInnovatieBeroepspraktijk.pdf

www.kntv.nl/bond/090917SamenvProjInnovatieBeroepspraktijk.pdf
Amsterdam: KNTV, 746 + 296 kb.

Door het opheffen van verschillende koren en orkesten in de afgelopen jaren en het veranderen van de structuur op muziekscholen zijn veel vaste banen voor musici verdwenen. Welke gevolgen heeft dit voor deze groep gehad? Klopt de aanname dat de meeste musici nu een gemengde beroepspraktijk hebben? Hebben zij nieuwe beroepsuitingen gevonden? Wat zien musici zelf als knelpunten en als 'best practices'? Wat hebben zij nodig om als professioneel musicus succesvol te zijn? De bijlage 'Compilatie citaten enquête voor musici' bevat praktijkervaringen van respondenten, www.kntv.nl/bond/

090917CompCitatenEnqMusici.pdf (824 kb).

Koedooder, M.T.M., D. Molenaar en N.H.G. Beltman (2009)

Nieuwe praktijkgids artiest & recht 2009/2010: juridische en fiscale informatie, maar ook praktische tips voor de artiest, platenmaatschappij, muziekuitgever, manager, organisator, administrateur, jurist, promotor, accountant, student en culturele instelling.

Deventer: Kluwer, 651 p.

Signatuur: N09-001

Actuele kennis en informatie over zakelijke, fiscale en juridische aspecten van de muziekpraktijk. De publicatie bevat voorbeeld-overeenkomsten, tarieven, wet- en regelgeving, belastingen, statistieken. Ook is er aandacht voor de veranderingen in de muziekindustrie ten gevolge van de digitalisering en het downloaden van muziek.

Langenberg, B.J. (2009)

1 CAO wel zo efficiënt.

In: **MMNieuws**, jrg. 11, nr. 3, 9.

Eén cao voor de hele culturele sector, zou dat handig zijn? De bijzondere kenmerken van de arbeidsmarkt in de culturele sector laten zien dat de meeste kunstenaars en andere werkenden niet veel macht hebben op die markt. En cao's ontstaan alleen als er aan de kant van de werknemers enige marktmacht kan worden uitgeoefend. In 1965 waren er nog maar drie cao's in de hele culturele sector. Anno 2009 zijn het er al ruim 40, waaronder naar schatting 45% van de werknemers in de culturele sector valt. De cao wint terrein en de auteur vermoedt dat de groei zich voortzet.

Smit, G. (2009)

Tussen droom en werkelijkheid.

Onderzoek naar de problematiek in het beroepsveld van de professionele acteur.

www.acteursbelangen.nl/ACT-onderzoek.pdf

www.acteursbelangen.nl/ACT-aanvulling-onderzoek.pdf

Amsterdam: ACT, Gilde voor film- en tv-acteurs, 5,2 mb.

Het acteursvak is in Nederland onbeschermd. Daarom hebben meer dan vierhonderd acteurs zich aangesloten bij de acteursvereniging ACT. Initiator is Waldemar Torenstra. De vereniging is bedoeld om acteurs ervaringen te laten uitwisselen en zo nodig om de rechten van acteurs te beschermen. Torenstra pleit voor vergoedingen voor acteurs wanneer televisie-uitzendingen worden herhaald. Hij maakt zich bovendien zorgen om de gevolgen van de aanwas van mbo-opleidingen voor de arbeidsmarkt. Dit onderzoek is een inventarisatie van de problemen die de professionele acteur tegenkomt in het beroepsveld. Zie ook Nieuw 'acteursgilde' ACT geboren uit liefde voor het vak door H. Wensink in NRC Handelsblad, 14 februari 2009, 250 kb.

Verhage, R.E.M. (2009)

Visual artists and their struggle for market power.

oaithesis.eur.nl/ir/repub/asset/6360/Verhage.pdf

Masterscriptie Erasmus Universiteit Rotterdam, 1,7 mb.

De markt voor beeldende kunst is geen traditionele vraag- en aanbodmarkt. De kunstmarkt is niet transparant en kent eigen regels ten aanzien van prijsbepaling. Het is voor beeldend kunstenaars moeilijk om het hoofd boven water te houden. Op grond van literatuur over culturele economie en beleidslegitimering en interviews met beeldend kunstenaars

onderzoekt de auteur de mogelijkheden van de overheid en van kunstenaars om de marktpositie van kunstenaars te verbeteren.

Verhoog, E., K. de Jong en F. Kroesbergen (2009)

BNO-branchemonitor 2008: de Nederlandse ontwerpsector in beeld en getal.

Amsterdam: Beroepsorganisatie Nederlandse ontwerpers, 104 p.

Signatuur: 10-070

Bevindingen van een onderzoek, in opdracht van de Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers (BNO), naar de stand van zaken binnen de Nederlandse ontwerpbranche en de bedrijfseconomische situatie van de BNO-ontwerpers.

IJdens, T., S. von der Fuhr en J. de Rooij (2009)

Pop, wat levert het op? Onderzoek naar de inkomsten van popmuzici in Nederland: samenvattend rapport.

www.ntb.net/sa_files/file/Popwatlevertthetop.pdf

Tilburg: IVA beleidsonderzoek en advies, 32 p., 2,3 kb.

Signatuur: 09-048

De popsector is bezig met een professionele inhaalslag ten opzichte van andere muziekgenres, maar de vraag is of dit zich ook vertaalt in een verbetering van de inkomenspositie van de musici. Het onderzoek schetst een beeld van de inkomenspositie van Nederlandse professionele popmuzikanten. Ook R. Krom schrijft over de sociaal-economische positie van popmuzici in *Leven van de muziek: hoe de eindjes aan elkaar te knopen als muzikant?*, in: *Fret*, jrg. 16, nr. 6, 37-40, signatuur: M10-001.

Zonder auteur (2009)

Loopbanen binnen de podium-

kunsten: een kwestie van diversiteit? Eindrapport.

www.vnpf.nl/files/File/belangen/Eindrapport%20ACCR%20Loopbanen%20binnen%20de%20Podiumkunsten.pdf

Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam, 345 kb.

Verslag van een onderzoek van Amsterdam Center for Career Research (ACCR) in samenwerking met de Vereniging voor Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) naar de loopbaanontwikkeling van marketeers, technici en directeuren in de podiumkunsten. Welke loopbaan-determinanten en -uitkomsten kenmerken deze drie groepen medewerkers binnen de podiumkunsten?

Zwaan, K. (2009)

Working on a dream: careers of pop musicians in the Netherlands = Werken aan een droom: carrières van popmuzikanten in Nederland. Proefschrift Universiteit Utrecht, 127 p.

Signatuur: 09-464

Welke persoonsgebonden eigenschappen zijn van invloed op het succes van popmuzikanten in Nederland? Het onderzoek bestaat uit vier deelstudies. Om te beginnen verricht de auteur een kwalitatieve studie naar de selectieprocessen en -criteria van Artist & Repertoire-managers in de Nederlandse platen-industrie. Daarna verschuift de focus naar het succes binnen de Idols televisietalentenjacht. De derde studie brengt determinanten van carrièresucces in kaart. Een longitudinale studie naar de carrière-ontwikkeling van popmuzikanten rondt het onderzoek af. De auteur concludeert dat zowel achtergrond, persoonlijkheid als professionele context van belang zijn, maar vooral het professionele netwerk.

Binnema, H., M. Bos en D. Verhue (2008)

Schrijfinkomsten van auteurs: de positie van schrijvers en vertalers.

Amsterdam: Veldkamp, 377 kb.
Het onderzoek naar schrijfinkomsten richt zich op Nederlandse schrijvers en vertalers van romans en non-fictie, maar ook dichters, theater-schrijvers en scenaristen. Naar voren komt dat het inkomen vooral bestaat uit royalty's, honoraria, subsidies en leengeld. Inkomsten uit andere schrijfofdrachten en aan het schrijven gerelateerde werkzaamheden, zoals het houden van lezingen, zijn ook meegeteld. Betalingen op basis van auteursrecht blijken verreweg de belangrijkste bijdrage te leveren aan het jaar-inkomen. Ongeveer 30% van de ondervraagden is tevreden over zijn inkomsten, terwijl ongeveer 33% ontevreden is. De helft van de ondervraagden geeft aan niet rond te kunnen komen van de inkomsten uit schrijf- en vertaalwerkzaamheden. Weinig auteurs kunnen een goed bestaan opbouwen op basis van die inkomsten.

Coenen, J. (2008)

De arbeidsmarktsituatie en competenties van afgestudeerden van het Nederlandse kunstvak- onderwijs in internationaal perspectief.

www.roa.unimaas.nl/pdf_publications/2008/ROA_TR_2008_3.pdf

Maastricht: Universiteit Maastricht; Researchcentrum voor onderwijs en arbeidsmarkt, 33 p., 141 kb.

Signatuur: M08-369

In opdracht van Creative Co-maker-ship onderzocht Coenen de arbeids- marktsituatie van afgestudeerden van het kunstvakonderwijs in vergelijking met andere Europese landen, waarbij

ook de competenties van de afgestu- deerden onderzocht zijn. Enerzijds blijken afgestudeerden in de kunsten in Nederland snel een baan te vinden en positief te zijn over het onderwijs als het gaat om de beheersing van het eigen vakgebied. Anderzijds verdienen ze relatief weinig en vinden ze dat hun opleiding geen goede voorbereiding was voor de arbeidsmarkt.

Hoof, M. van (2008)

On the stage or on the couch: on the performance of graduated actors on the Dutch labor market.

hdl.handle.net/2105/6482

Masterscriptie Erasmus Universiteit Rotterdam, 100 p., 1,3 mb.

Signatuur: 10-196

Volgens de theorie van het menselijk kapitaal nemen iemands kansen op een baan, een goed inkomen en goede secundaire arbeidsvoorwaarden toe naarmate men meer investeert in een opleiding. In haar scriptie stelt de auteur het theoretisch kader op de proef ten aanzien van de arbeidsmarkt voor afgestudeerde acteurs, waarbij ze zich richt op theaterproducties. Een van de conclusies is dat de arbeidskansen op het toneel zijn achtergebleven in vergelijking met het aantal afgestudeerde studenten.

Kemper, D.R., J. Wils en J. Zweers (2008)

Naar een nieuw arrangement: onderzoek naar de relatieve inkomenspositie van orkest- musici.

www.cno.nl/te%20downloaden%20bestanden/Naar%20een%20nieuw%20arrangement%20Eindrapport%20Research%20voor%20Beleid%20%20juni%202008.pdf

Zoetermeer: Research voor beleid, 192 kb.

Uit dit onderzoek naar de (arbeids) marktontwikkelingen in de orkesten-

sector en de inkomenspositie van orkestmusici blijkt dat symfonie- orkesten hard moeten werken aan het vergroten van hun maatschappelijk draagvlak en het verhogen van hun eigen inkomsten om te kunnen over- leven. Het loopbaanbeleid voor de musici moet worden verbeterd en de salarissen van de musici moeten omhoog. Cao-partijen willen daaraan werken samen met minister Plasterk. Het onderzoek is verricht in opdracht van het Contactorgaan Nederlandse Orkesten, FNV KIEM, de Nederlandse Toonkunstenaarsbond en partijen bij de cao Nederlandse Orkesten.

IJdens, T. en B.J. Langenberg (2008)

Dancers keep moving: international careers and transition: research report.

Tilburg: IVA Policy research and consultancy, 46 p.

Signatuur: 09-216

Veel dansers zijn regelmatig voor korte of lange periode werkzaam in het buitenland, soms in meerdere landen. Dat kan ingrijpende gevolgen hebben voor hun sociaaleconomische positie, bijvoorbeeld wanneer ze een beroep willen doen op omscholings- regelingen. Op verzoek van de International Organization for the Transition of Professional Dancers (IOTPD) brengen IJdens en Langenberg de stand van zaken in beeld en inventariseren knelpunten.

Zonder auteur (2008)

HBO-Monitor 2008: de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van het hbo.

www.hbo-raad.nl/hbo-raad/publicaties/cat_view/60-feiten-en-cijfers/63-onderwijs/77-arbeidsmarkt
Den Haag: HBO-raad, 129 + 148 + 175 + 39 + 88 kb.

Overzicht van de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden uit examenjaar

2006-2007. Het rapport bevat factsheets en relevante statistische tabellen over het kunstonderwijs.

Janssen, H. (2007)
'Op tijd stoppen is een kunst': de positie van de oudere acteur.
In: **De Volkskrant**, 12 april 2007.
Signatuur: M07-133

Op je 65ste met pensioen? Voor veel acteurs is dat moeilijk. Het doorspelen door acteurs die al ver voorbij de pensioengerechtigde leeftijd zijn, heeft in een aantal gevallen ook te maken met een financiële noodzaak. Verslag van een rondgang.

Jenje-Heijdel, W. en D. ter Haar (2007)
Kunstenaars in Nederland.

Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek, 33 p.

Signatuur: 08-025

Onderzoek naar de beroepsgroep kunstenaars. Aan de orde komen algemene kenmerken van de kunstenaars (waaronder het aantal kunstenaars en het inkomen en de sociaal-economische positie) en bedrijfskenmerken van de bedrijven waar kunstenaars werken. Daarna wordt ingegaan op de opleidingen die kunstenaars hebben gevolgd en de alternatieve beroepen waarin ze werkzaam zijn. Voor de groep beeldend kunstenaars leiden de cijfers tot verwarring, aldus M. Kos in 'De minus 10.000 euro club', in **BBK** krant, nr. 285, 12-13.

Smallenburg, S. (2007)

900 euro per maand (bruto): debat over kunstsubsidie: het inkomen van de kunstenaar.

In: **NRC Handelsblad**, 23 november 2007.

Signatuur: M07-349

Veel beeldend kunstenaars hebben moeite om rond te komen. Ze vrezen de toekomst nu het Fonds voor

Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst (BKVB) van plan is minder subsidies te gaan verstrekken.

Twaalfhoven, A. (hoofddred.) (2007)
Boekman 73: Kunst en opleiding.
http://www.boekman.nl/boekman_73_inhoud.html

Amsterdam: Boekmanstichting, 128 p.
Signatuur: 07-683

Dit nummer is geheel gewijd aan het kunstvakonderwijs en hoe talent ontwikkeld kan worden. Centrale vragen: Zijn de kunstvakopleidingen niet selectief genoeg? Draait het om de ontwikkeling van toptalent of kweekt men breed inzetbare kunstvaklieden? Welke rol speelt het overheidsbeleid in het spanningsveld tussen opleiding en beroepspraktijk? Is een opleiding voor popmusici zinvol? Wanneer krijg je de titel van architect? Hoe ver kom je zonder opleiding? Loek Zonneveld, Marcelle Schots, Alex de Vries, Kirsten Hannema, Jan van der Plas en Arie Storm schrijven over de kunstvakopleidingen in het hbo en gaan ook in op de aansluiting op de arbeidsmarkt. Lucie Huiskens maakt zich sterk voor een verbreding van het beroeps-perspectief.

Casteren, J. van (2006)

Zeg mijn lezers dat ik doorschrijf: portretten van vergeten schrijvers.

Amsterdam: Prometheus, 200 p.

Signatuur: 06-262

Interviews met schrijvers die ooit hun romans publiceerden bij bekende uitgevers, maar toch geen bekendheid verwierven en nu min of meer vergeten zijn. Ter sprake komen de ervaringen met uitgevers, met critici, de emotionele impact van de afwijzingen, de frustraties (soms ook acceptatie), de nieuwe carrières.

Frankenhuyzen, I. van (2006)
Danser, dierenarts, dolfijnentrainer.
In: **NRC Handelsblad**, 22 september 2006.

Signatuur: M06-217

Professionele dansers gaan al op vroege leeftijd 'met pensioen'. Het Omscholingsfonds financiert omscholingen of uitkeringen aan dansers die minstens tien jaar gedanst hebben bij een structureel gesubsidieerd gezelschap.

Soer, A., P. Bronkhorst en M. van Rooy (2006)

Ex-dansers bestaan niet: twintig dansers vertellen over het nieuwe leven na hun danscarrière = [there is no such thing as an ex-dancer]: twenty dancers talk about their new life after their dancing career.

Amsterdam: Theater Instituut

Nederland, 144 p.

Signatuur: 06-569

Deze publicatie, verschenen ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van de Stichting Omscholingsregeling Dansers, bevat een persoonlijk relaas van twintig dansers over de ommezwaai die ze maakten na hun danscarrière. Uit de opgetekende verhalen wordt duidelijk hoe belangrijk de Omscholingsregeling was bij het verwezenlijken van een tweede loopbaan.

Vermij, L.Th. (2006)

De beginnende schrijver als nieuwe doelgroep: leren schrijven zonder gêne.

In: **Boekblad**, jrg. 173, nr. 20, 22-23.

Boeken en cursussen voor beginnende schrijvers vinden veel aftrek. De markt van beginnende schrijvers blijkt om verschillende redenen interessant. In De nieuwe schrijver: moderne auteur is eigengereid, mediageniek en opportunistisch, verschenen in

Boekblad, jrg. 173, nr. 21, 22-23, constateert S. Smit dat de nieuwe schrijver zichzelf gelukkig goed weet te verkopen. Dat is maar goed ook, schrijft ze, want publiciteit is bij uitgeverijen een ondergeschoven kindje.

Internationaal

Segers, K., A. Schramme en R. Devriendt (2010)

Do artists benefit from arts policy? The position of performing artists in Flanders (2001-2008).

In: **The journal of arts management, law and society**, jrg. 40, nr. 1, 58-75.

De vraag is of de toename van subsidies en budgetten en de professionalisering van het veld ook ten goede zijn gekomen van de beroepspositie van de individuele podiumkunstenaar. Het onderzoek richt zich op de situatie in Vlaanderen. De auteurs constateren dat net als in andere landen de positie van de individuele kunstenaar ondanks de professionalisering kwetsbaarder is geworden.

Souvereyns, G. en E. Vanheusden (2009)

Sociale en fiscale spelregels voor kunstenaars: voor kunstenaars en organisatoren actief in België, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië en Nederland.
Brussel: Uitgeverij UGA;

Kunstenloket, 477 p.

Signatuur: 09-181

Dit handboek over sociale en fiscale wet- en regelgeving voor kunstenaars bestaat uit drie delen: sociale wet- en regelgeving; inkomstenbelastingen; regels omtrent btw. Per onderdeel ligt de nadruk eerst op de situatie in België, en daarna op Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië en Nederland. De informatie is bedoeld voor kunstenaars die in België verblijven, maar is ook een rijke bron voor een ieder die zich in de Belgische situatie wil verdiepen, en wil weten hoe de wetgeving in de buurlanden zich tot elkaar verhoudt. Waar moet een kunstenaar aangifte doen over inkomsten uit het buitenland? Welk btw-stelsel is van toepassing? Twee van de vele vragen die aan bod komen. Ook is er aandacht voor buitenlandse podiumkunstenaars die in België werken en bevat de publicatie verwijzingen naar relevante literatuur en websites.

Janssens, J. (et al.) (2008)

Dossier: de kunstenaar als individu. www.vti.be/nl/files/courant-85-de-kunstenaar-als-individu

In: **Courant**, nr. 85, 3-30.

De positie van de individuele kunstenaar in de podiumsector is de afgelopen decennia sterk veranderd. Gezelschappen zijn steeds minder opgebouwd als een structuur rond een individu of een vaste club van podiumkunstenaars. Nogal wat gezelschappen vormden zich, deels naar het model van de kunstencentra, om tot flexibele en interdisciplinaire productiekeren die een los-vaste relatie onderhouden met freelance kunstenaars. Kunstenaars profileren zich steeds vaker als een individuele speler in de netwerk omgeving, niet als lid van een gezelschap, maar als freelancer. Verschillende auteurs

gaan hier nader op in. Als aanvulling op het themanummer verscheen het artikel Survival in de podiumjungle: de loopbaan van performers in de podiumkunsten (1993-2005) (2,3 mb), waarin J. Janssens en D. Moreels op basis van gegevens uit de VTi-podiumdatabank inzoomen op de positie van acteurs, dansers en muzikanten in de (gesubsidieerde) podiumproductie in Vlaanderen tussen 1993 en 2005. De vraag daarbij was hoe loopbanen zich in de sector van de podiumkunsten in Vlaanderen ontwikkelen. Met welke regelmaat gingen de kunstenaars aan de slag? Waren zij trouw aan één enkel huis of freelancende jobhoppers? Werkten zij internationaal of niet? Waren ze actief in enkel theater, muziektheater en dans, of in verschillende subdisciplines van de podiumkunsten? Eén van de constateringen is dat veel kunstenaars een 'carrière met gaten' hebben. Dat doet vermoeden dat de Vlaamse (gesubsidieerde) podiumkunsten slechts één van de vele contexten is waarin performers aan de slag zijn, naast radio, tv en film, en activiteiten in het buitenland.

Vanherwegen, D. (2008)

'Alleen Elvis blijft bestaan?': een beschrijvend onderzoek naar de carrières van Vlaamse professionele popmuzikanten. Licentiaatsverhandeling Katholieke Universiteit Leuven, 1,9 mb. Het Vlaamse poplandschap was in het afgelopen decennium onderhevig aan sterke veranderingen. Tegen deze achtergrond onderzoekt de auteur welke strategieën popmuzikanten hanteren om een professionele carrière op te bouwen. Gegevens zijn verkregen door middel van literatuurstudie en interviews met professionele popmuzikanten over hun loopbaan.

Olaerts, A. (et al.) (2007)
 Dossier levensloop.
www.vti.be/nl/files/courant-80-levensloop
 In: **Courant**, nr. 80, 3-25.
 Verschillende auteurs brengen de levensloop van podiumkunstenaars en hun organisaties in kaart aan de hand van veldinterviews. Bovendien bevat het nummer een uitklapbare kaart die de decretale geschiedenis van het beleid in Vlaanderen vanaf 1975 visualiseert. De decretale geschiedenis vertelt veel over de ontwikkeling van de structureel gesubsidieerde organisaties en over de veranderende houding van de overheid. Om het debat over loopbaanontwikkeling in de podiumkunsten open te trekken, geeft Anneleen Forrier, verbonden aan het onderzoekscentrum Personeel en Organisatie van de Katholieke Universiteit Leuven, een inkijk in het recente wetenschappelijke en beleidsgerichte arbeidsdenken. Met De ongebonden loopbaan van de podiumkunstenaar: een zegen of een vloek? mengt ze zich in de discussie rond flexibiliteit versus werkzekerheid die ook binnen de podiumkunstensector wordt gevoerd. Flexibele samenwerkingsverbanden blijken niet noodzakelijk nadelig, zolang er ook in employability wordt geïnvesteerd. Theatermakers zijn aangewezen op transitie zekerheid. En daarvoor is ondersteuning van theaterhuizen, de sector en de overheid van cruciaal belang. Zie ook de scriptie van T. De Moor Doorstroom in de podiumkunstensector: streven naar een loopbaan zonder kortsluitingen, verschenen in 2007 aan de Universiteit Antwerpen, (signatuur: 07-530) over de loopbaanmogelijkheden binnen de podiumsector in Vlaanderen.

Capiou, S. (2006)
Mobility of artists and social security.
 Brussels: European parliament; ERICArts, 64 p., 607 kb.
 Signatuur: 07-213
 Kunstenaars in de EU die in een andere dan hun eigen lidstaat werkzaam zijn, kunnen te maken krijgen met complexe regelgeving op het gebied van sociale uitkeringen en pensioenen. De auteur inventariseert mogelijke knelpunten en doet aanbevelingen ter verbetering van de situatie.

Capiou, S. en A.J. Wiesand (2006)
The status of artists in Europe.
portal.unesco.org/culture/en/files/33787/11773389863/Status_artists_in_Europe.pdf
 Brussels: European parliament; ERICArts, 118 p., 962 kb.
 Signatuur: 07-045
 Auteurs demonstreren initiatieven om op nationaal niveau de sociaal-economische positie van kunstenaars in Europa te verbeteren op het terrein van o.a. arbeidscontracten, sociale zekerheid en belastingen. Ook doen zij aan de hand van hun bevindingen voorstellen om op Europees niveau de beroepspositie van kunstenaars te versterken.

Jeffri, J. en D. Throsby (2006)
 Life after dance: career transition of professional dancers.
 In: **International journal of arts management**, jrg. 8, nr. 3, 54-62.
 Evaluatie van de resultaten van onderzoek naar de loopbaanontwikkeling van dansers, uitgevoerd in Australië, Zwitserland en de Verenigde Staten. Wat zijn de kansen en mogelijkheden voor dansers die van loopbaan willen veranderen?

Zonder auteur (2006)
Inkomsten beeldende kunstenaars.
www.kunstenloket.be/kunstenloket/view/nl/975937-Onderzoek+en+enqu%C3%A4tes+.html
 Antwerpen: Kunstenloket, 359 kb.
 In het kader van de opdracht Coördinatie en verruiming van het sociaal overleg in de artistieke sector onderzocht het Kunstenloket op welke manier beeldend kunstenaars hun inkomsten verwerven. De doelgroep werd samengesteld op basis van de gegevensbanken van het Kunstenloket, het MuHKA en het NICC. Van de 497 kunstenaars die werden aangeschreven, reageerden er 130. Beeldend kunstenaars verdienen weinig tot zeer weinig. Negen op tien kunstenaars kunnen niet rondkomen van hun kunstenaarspraktijk.